

Univerzitet „Union-Nikola Tesla” u Beogradu

Fakultet za strateški i operativni menadžment

Smer: Bezbednost

Predmet: Sistemi Bezbednosti

Seminarski rad

Sistemi bezbednosti Republike Srbije

Profesor:

Božidar Forca

Student:

Amer Hamidović

Broj indeksa: I0358-15

Novembar, 2016., Beograd

Sadržaj:

1. UVOD.....	4
2. Pojam Bezbednosti.....	5
2.1 Savremeno shvatanje sistema bezbednosti.....	6
3.Elementi i sistem nacionalne bezbednosti.....	8
3.1 Struktura sistema nacionalne bezbednosti.....	10
4.Upravljanje sistemom nacionalne bezbednosti.....	11
5.Sistem odbrane Republike Srbije.....	12
5.1Struktura sistema odbrane.....	12
6.Obaveštajno bezbednosni sistem.....	15
6.1Podela obaveštajnih službi.....	16
Zaključak.....	21
Literatura.....	23

1.UVOD

Pitanje mesta i uloge bezbednosti (shvaćene kao funkcije države – društva), postavlja se kao jedno od najvažnijih pitanja opstanka i razvoja države. Iz činjenice da je država bila i ostala veoma važan činilac u organizovanju bezbednosti (do razvoja građanskog društva i jedini činilac) i da je bezbednost ustavna institucija – ona mora da poseduje odgovarajući sistem svoje organizovanosti i uređenosti.

Sistem bezbednosti kao integralna delatnost svakog konkretnog društva uključuje skup činilaca i njihovih akcija u miru, vanrednim prilikama i u ratu. Svi činioци bezbednosti međusobno su povezani na osnovu jedinstvenih načela pravnog poretka zemlje. Međutim, u pokušaju određenja pojmova "nacionalna bezbednost" i "sistem nacionalne bezbednosti", mora se početi od određenja sadržaja i obima pojma bezbednost, kao funkcionalne sredine ukupnih društvenih napora usmerenih na opstanak i razvoj zajednice. Bezbednost je, u konceptualnom smislu, toliko sporna da nije moguće pronaći sporazum oko njenog značenja. Osnovni sporovi u definisanju tog pojma potiču od vrednosnih stavova, odnosno od vrednosti koje treba da se štite (fizička i imovinska sigurnost, politička nezavisnost, teritorijalni integritet, međunarodni mir i slično) i osnovnog subjekta koji je predmet zaštite (građanin pojedinac, država, međunarodna zajednica, socijalna sigurnost, ekonomski sistem, životna sredina...).

Bezbednost je pojam sa višestrukim značajem. U najopštijem smislu podrazumeva slobodu od straha, pretnji i fizičkog nasilja. Međutim, bezbednost uključuje i moralne, ideološke i normativne elemente, što je oduvek otežavalo njenu preciznu definiciju. U pitanju je društveno konstruisan koncept koji stiče specifično značenje samo unutar datog socijalnog konteksta.

Bezbednost kao svojstvo ukazuje nam na to da je reč o nerazdvojenom atributu društvenog, prirodnog ili tehničkog subjekta koje može biti biće (čovek, životinja, insekt i dr.), ljudska ili prirodna tvorevina (država, korporacija, međunarodna organizacija i dr.) ili tehnička i tehnološka komponenta – uređaj ili aparat (mašina, most, automobil, nuklearna centrala i sl.), bez kojeg taj subjekt ne bi mogao ni da postoji u svojoj funkciji.

Dakle, svaki subjekt postoji dok ima minimum ispunjenosti uslova (standarda) za svaki svoj opstanak (minimum bezbednosti). Bezbednost kao stanje definiše se kao zamišljeni standard

zaštićenosti subjekta od svih oblika i nosilaca ugrožavanja bez obzira na vreme i mesto njihovog ispoljavanja i delovanja. Pri tome treba pomenuti da apsolutno stanje bezbednosti (zaštićenosti) ne postoji.

Bezbednost ne podrazumeva one vrednosti, svojstva i stanja koja su joj po svom biću i sadržaju suprotni i spadaju u grupu ugrožavajućih pojava, ponašanja i delovanja koja čini čovek, proroda ili tehnički sistem. Drukčije rečeno bezbednost je samo ono što teži opštem doprinosu, olakšanju, održanju i napretku čoveka, društva, prirode i svega što je čovek stvorio i što ga okružuje

2. POJAM BEZBEDNOSTI

Savremeni problemi bezbednosti simptomi su strukturne krize savremenog svetskog društva i svojevrstan su spoj pitanja unutrašnje i međunarodne bezbednosti. Veliki je broj oblika ugrožavanja bezbednosti država i regiona. Neki od njih su: lokalni i regionalni sukobi, globalizacija i upotreba nuklearnog oružja, korupcija, delovanja destruktivnih sekti, organizovani kriminal, mediji i medijski rat, kriminal i rat u sferi informatike, terorizam (naročito njegovi savremeni oblici). Naročito je bitno pitanje unutrašnje bezbednosti. Oblici narušavanja unutrašnje bezbednosti su takođe brojni: socijalna patologija (kriminalitet, narkomanija, prostitucija, alkoholizam i kockanje,...), ekstremizam, ugrožavanje bezbednosti saobraćaja, narušavanje javnog reda i mira, požari, ugrožavanje životne sredine...

Pojam „nacionalna bezbednost“ prvi put upotrebljen je u delu Voltera Lipmana, U.S. Foreign Policy (1943), ali je taj pojam tek nakon Drugog svetskog rata ušao u širu upotrebu i vezivao se za zaštitu celovitosti suverenih država. Povezivanjem pojma „nacionalna bezbednost“ s pojmom „sistem“, nastao je novi pojam „sistem nacionalne bezbednosti“ sistem koji ima sve karakteristike društvenog sistema usmerenog ka postizanju i očuvanju integriteta suverenih država. Struktura i ciljevi tog sistema, od Drugog svetskog rata do danas, doživeli su brojne i bitne izmene, ali su osnovne systemske i kibernetičke odrednice sistema ostale nepromenjene. O pojmovima „bezbednost“ i „sistem nacionalne bezbednosti“, ne postoji

jedinstven stav.¹ Pitanje „tačne“ definicije bezbednosti i izgradnje jednog „suštinski potvrđenog koncepta“ u oblasti bezbednosti, pre svega, jeste pitanje o definicijama teorijskim konstrukcijama koje su manje ili više korisne ili značajne, ali koje ne mogu da budu ni potpuno tačne ni potpuno netačne. Pojam bezbednosti, uopšteno uzet, može da se definiše i šire duž različitih „osa“, davanjem odgovora na navedena pitanja i njihovim koncentrisanjem u određene logički zaokružene i skladne misaone celine. Istovremeno, uzaludno je i nemoguće posmatrati jedan nivo bezbednosti nezavisno od ostalih – oni su uspecifičnom odnosu međusobno i međuzavisnosti.²

Bezbednost je pojam sa višestrukim značajem. U najopštijem smislu podrazumeva slobodu od straha, pretnji i fizičkog nasilja. Međutim, bezbednost uključuje i moralne, ideološke i normativne elemente, što je oduvek otežavalo njenu preciznu definiciju. U pitanju je društveno konstruisan koncept koji stiče specifično značenje samo unutar datog socijalnog konteksta.

2.1. Savremeno shvatanje pojma bezbednosti

Bez obzira na to što pomenute definicije smatramo dobrim ostvarenjima u definisanju pojma bezbednosti današnje shvatanje tog pojma zahteva da se ti pokušaji dopune novim elementima koji bliže određuju savremeno shvatanje sadržaja svojstva koje nazivamo bezbednost.

Bezbednost je svojstvo nekog realnog društvenog, prirodnog ili tehničkog subjekta (bića, tvorevine ili stvari) ispoljeno kao uspostavljeno, održano i unapređeno stanje i (li) vrednosti, a koja se izražava kroz ispunjenost minimuma određenih (bezbednosnih) standarda svojstvenih tom subjektu, a što mu omogućava realnu osnovu za opstanak, kad rast i razvoj bez obzira na nosioce, oblike, vreme i mesto ugrožavanja.

Iz definicije se vidi da je reč o složenoj kategoriji multidisciplinarnog karaktera, pa treba ukazati na njene elemente kako bi se lakše shvatila suština ovog pojma koji je opet posledica složenosti pojave o kojoj govorimo. Ti elementi definicije su:

¹ Prof. dr. Mitović, R. Ljubiša: Opšta sociologija, Beograd, 2003

² Prof dr. Ljubomir Stajić: Osnovi sistema bezbednosti, Beograd 2008, strana 28

- svojstvo;
- realni društveni, prirodni, i tehnički subjekt;
- stanje i/ili vrednost;
- ispunjenost minimuma bezbednosnih standarda i
- omogućavanje opstanka, rada, rasta i razvoja.

Bezbednost kao svojstvo ukazuje nam na to da je reč o nerazdvojenom atributu društvenog, prirodnog ili tehničkog subjekta koje može biti biće (čovjek, životinja, insekt i dr.), ljudska ili prirodna tvorevina (država, korporacija, međunarodna organizacija i dr.) ili tehnička i tehnološka komponenta – uređaj ili aparat (mašina, most, automobil, nuklearna centrala i sl.), bez kojeg taj subjekt ne bi mogao ni da postoji u svojoj funkciji.

Dakle, svaki subjekt postoji dok ima minimum ispunjenosti uslova (standarda) za svaki svoj opstanak (minimum bezbednosti). Bezbednost kao stanje definiše se kao zamišljeni standard zaštićenosti subjekta od svih oblika i nosilaca ugrožavanja bez obzira na vreme i mesto njihovog ispoljavanja i delovanja. Pri tome treba pomenuti da apsolutno stanje bezbednosti (zaštićenosti) ne postoji.³

Bezbednost ne podrazumeva one vrednosti, svojstva i stanja koja su joj po svom biću i sadržaju suprotni i spadaju u grupu ugrožavajućih pojava, ponašanja i delovanja koja čini čovek, proroda ili tehnički sistem. Drukčije rečeno bezbednost je samo ono što teži opštem doprinosu, olakšanju, održanju i napretku čoveka, društva, prirode i svega što je čovek stvorio i što ga okružuje.⁴

³ Dr Stajić Ljubomir, Osnovi Bezbednosti. Beograd: Fakultet civilne odbrane, 2005. strana 32.

⁴ Prof dr. Ljubomir Stajić: Osnovi sistema bezbednosti, Beograd 2008, strana

3. ELEMENTI I SISTEM NACIONALNE BEZBEDNOSTI

Elementi politike nacionalne bezbednosti čine: spoljna politika, ekonomska politika, politika odbrane, politika unutrašnje bezbednosti, politika zaštite ljudskih i manjinskih prava, socijalna politika, i politika u drugim oblastima društvenog života.

Sistem bezbednosti se može odrediti dvojako: kao način organizovanja društva za zaštitu od svih izvora i oblika ugrožavanja i kao način zaštite osnovnih društvenih vrednosti." Pitanje koje se postavlja prilikom obrade pojma sistema bezbednosti jeste, šta se uzima u obzir pod tim pojmom. Bez obzira na datu definiciju, sistem bezbednosti predstavlja veoma kompleksan društveni sistem, koji se sastoji od raznovrsnih činilaca, namenjenih ostvarivanju određenog društvenog cilja.

Bezbednosni sistem u svom sastavu uključuje elemente kao što su: cilj ustanovljenja, sredstva za postizanje cilja, organizaciju sistema, aktivnosti i mere za ostvarivanje cilja i funkciju organizacije. Sistem bezbednosti predstavlja trajan sistem, obzirom da je društvo stalno izloženo opasnostima i rizicima svog ugrožavanja. Iako je ovaj sistem složen, za njega bi se moglo reći da je veoma efikasan. Njegova efikasnost ne zavisi od njega samog već od okolnosti u kojima deluje, iz čega proizilazi da on ne predstavlja sam sebi svrhu, već sredstvo za postizanje određenih ciljeva.⁵

"Funkcionisanje sistema bezbednosti povezano je sa ljudskim faktorom. Sistem bezbednosti je sistem koji u najvećoj meri zavisi od ljudske aktivnosti. To je iz razloga što su ljudi (pojedinačno ili organizovano), svojim delovanjem osnovni izvori ugrožavanja bezbednosti društva."

Karakteristika sistema bezbednosti jeste, između ostalog, i u tome što njegova efikasnost ne zavisi od njega samog, ma kako on bio organizovan, već i od relevantnih okolnosti koje ga okružuju i u kojima deluje. Elementi sistema bezbednosti u širem smislu su: nosioci, subjekti i snage, funkcija, poslovi, aktivnosti i mere.

⁵ Dr Ljubomir Stajić, Mr Saša Mijalković i Svetlana Stanarević, Bezbednosna kultura, Beograd

Nosioci sistema bezbednosti su osnova – baza organizacije i funkcionisanja sistema bezbednosti. To je država koja se vidovima i oblicima ugrožavanja suprostavlja organizovano, i društvo koje se pored organizovanog, može suprostavljati i neorganizovano.

Subjekti bezbednosti su organi, tela i institucije koji kroz obavljanje svojih redovnih delatnosti direktno li indirektno ostvaruju funkciju bezbednosti ili doprinose njenoj realizaciji. Dele se na: konvencionalne (koji obavljanjem delatnosti direktno ostvaruju funkciju bezbednosti); nekonvencionalne (koji obavljanjem svoje redovne delatnosti indirektno ostvaruju funkciju bezbednosti) i suplementarne subjekte bezbednosti (koji obavljanjem redovne delatnosti doprinose realizaciji funkcije bezbednosti). Snage su posebno organizovane, obučene, opremljene i ovlašćene organizacione jedinice subjekata bezbednosti koje neposredno realizuju određeni vid poslova bezbednosti. Funkcija bezbednosti predstavljala bi “najopštiju misiju” celokupnog društva i same države na zaštiti i unapređenju sopstvene egzistencije i očuvanja svojih ličnih i vitalnih vrednosti kao osnovnog i krajnjeg cilja. Ostvaruje se realizacijom određenih aktivnosti, poslova i mera.

Aktivnosti su element sistema bezbednosti pomoću kojih se ostvaruje funkcionisanje sistema na dva nivoa: unutrašnjem, s ciljem koncipiranja, organizovanja, uspostavljanja, funkcionisanja i unapređenja samog sistema bezbednosti (sistemske aktivnosti) i spoljnom, radi neutralisanja ugrožavajućih pojava, održavanja i unapređenja stanja bezbednosti (funkcionalne aktivnosti). Poslovi bezbednosti su radnje i postupci kojima se ostvaruju zadaci bezbednosti, odnosno ciljevi sistema bezbednosti. Svaki od subjekata, odnosno snaga bezbednosti obavlja niz zakonom određenih i za njih specifičnih poslova. Mere bezbednosti su radnje i postupci koje sistem bezbednosti preduzima u određenim po vitalne vrednosti društva ugrožavajućim situacijama, s ciljem prelaska subjekata i snaga bezbednosti iz redovnog u stanje povišene gotovosti za neutralisanje postojećih oblika ugrožavanja.⁶

⁶ Mr Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011

3.1 Struktura sistema nacionalne bezbednosti

Sistem nacionalne bezbednosti u širem smislu čine najviši organi zakonodavne, izvršne i sudske vlasti: Narodna skupština Republike Srbije, predsednik Republike Srbije, Savet za nacionalnu bezbednost, Vlada, sudovi i tužilaštva. U užem smislu, sistem nacionalne bezbednosti čine: sistem odbrane, snage Ministarstva unutrašnjih poslova, bezbednosno-obaveštajni sistem i privremeno formirani organi i koordinaciona tela za pojedine krize. Sistem odbrane predstavlja jedinstvenu, strukturno uređenu celinu snaga i subjekata odbrane čiji je osnovni cilj zaštita interesa Republike Srbije od oružanog ugrožavanja spolja. Vojska Srbije je osnovni subjekt sistema odbrane.⁷

Snage Ministarstva unutrašnjih poslova su deo sistema nacionalne bezbednosti čiji je cilj zaštita nacionalnih interesa u domenu unutrašnje bezbednosti. Policija je osnovna snaga Ministarstva unutrašnjih poslova. Obavlja poslove zaštite života, lične i imovinske bezbednosti građana, obezbeđenja državne granice, borbe protiv terorizma i oružanog ugrožavanja iznutra i druge poslove u skladu sa zakonom. Bezbednosno-obaveštajni system je funkcionalno objedinjen podsistem nacionalne bezbednosti Republike Srbije koji čine Bezbednosno-informativna agencija, Vojnobezbednosna agencija i Vojnoobaveštajna agencija. Njihove nadležnosti, delokrug rada, ovlašćenja, zadaci, međusobni odnosi i saradnja, kao i demokratska i civilna kontrola njihovog rada, regulišu se zakonom. Poslove usklađivanja rada službi bezbednosti obavlja Biro za koordinaciju.

Poslove iz oblasti nacionalne bezbednosti obavljaju i organi državne uprave, institucije nadležne za pravosuđe, obrazovanje i naučnu delatnost i zaštitu životne sredine, zaštitnik građana, organi jedinica lokalne samouprave, subjekti iz oblasti privatnog obezbeđenja, organizacije civilnog društva, mediji, pravna lica i građani koji doprinose ostvarivanju ciljeva nacionalne bezbednosti.⁸

⁷ Keković, Zoran, Sistemi Bezbednosti, Beograd, Fakultet bezbednosti, 2009

⁸ Keković, Zoran, Sistemi Bezbednosti, Beograd, Fakultet bezbednosti, 2009str.132

4. Upravljanje sistemom nacionalne bezbednosti

Sistemom nacionalne bezbednosti upravljaju državni organi kao nosioci zakonodavne i izvršne vlasti, radi dostizanja najpovoljnijeg stanja bezbednosti. Funkcije upravljanja sistemom su planiranje, organizovanje, naređivanje, koordinacija i kontrola, i sprovode se u skladu sa Ustavom, zakonom i drugim propisima. Narodna skupština Republike Srbije ostvaruje svoj uticaj na sve delove sistema nacionalne bezbednosti ustavotvornom i zakonodavnom delatnošću. Narodna skupština odlučuje o ratu i miru, donosi zakone i druge opšte akte u oblasti nacionalne bezbednosti i nadzire rad Vlade i drugih organa odgovornih Narodnoj skupštini, u skladu sa Ustavom i zakonom. Narodna skupština, preko Odbora za odbranu i bezbednost, ostvaruje nadzor i demokratsku i civilnu kontrolu nad sistemom nacionalne bezbednosti.

Predsednik Republike Srbije predsedava Savetom za nacionalnu bezbednost i komanduje Vojskom Srbije, u skladu sa Ustavom i zakonom. Predsednik Republike ukazuje na određena pitanja i probleme iz domena nacionalne bezbednosti, pokreće njihovo rešavanje i donosi akte iz svoje nadležnosti. Vlada usmerava i usklađuje rad organa državne uprave u domenu nacionalne bezbednosti, u skladu sa Ustavom i zakonom. Vlada predlaže i realizuje politiku nacionalne bezbednosti, usmerava i usklađuje funkcionisanje sistema nacionalne bezbednosti, obezbeđuje materijalna i finansijska sredstva za potrebe sistema nacionalne bezbednosti, upravlja delatnošću državnih organa, organa državne uprave, ustanova i pravnih lica u oblasti ostvarivanja nacionalne bezbednosti, u skladu sa Ustavom i zakonom, i obezbeđuje realizaciju međunarodnih ugovora i sporazuma u oblasti nacionalne bezbednosti. Ministar spoljnih poslova, ministar odbrane, ministar unutrašnjih poslova i ministar finansija podnose izveštaje o stanju bezbednosti iz domena svojih nadležnosti Narodnoj skupštini i Vladi. Ostali ministri i državni funkcioneri, na zahtev Vlade, Narodne skupštine Republike Srbije ili prema potrebi, podnose izveštaje iz domena svojih nadležnosti. Direktor Bezbednosno - informativne agencije, director Vojnobezbednosne agencije i direktor Vojnoobaveštajne agencije najmanje jednom godišnje, u toku redovnog zasedanja Narodne skupštine, podnose redovni izveštaj o radu službe Odboru za odbranu i bezbednost, a po potrebi i na zahtev Odbora dostavljaju vanredni izveštaj.⁹

⁹ Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Beograd, april 2009

5. SISTEM ODBRANE REPUBLIKE SRBIJE

Sistem odbrane Republike Srbije je deo sistema nacionalne bezbednosti i predstavlja jedinstvenu, strukturno uređenu i funkcionalnu celinu snaga i subjekata odbrane čiji je cilj zaštita odbrambenih interesa Republike Srbije. Zaštita odbrambenih interesa je jedinstvena funkcija države i realizuje se kroz vojnu i civilnu odbranu. Nosilac vojne odbrane je Vojska Srbije, a u ostvarivanju civilne odbrane angažuju se državni organi, organi državne uprave, organi autonomnih pokrajina, organi jedinica lokalne samouprave, privredna društva, javne službe i ostali subjekti i snage sistema odbrane. Subjekti sistema odbrane su: građani, državni organi, privredna društva, druga pravna lica, preduzetnici i Vojska Srbije. Snage odbrane su ljudski i materijalni potencijali Republike Srbije, odnosno organizovane strukture subjekata sistema odbrane. Strategijom odbrane utvrđuju se struktura, upravljanje i načela funkcionisanja sistema odbrane.¹⁰

5.1. Struktura sistema odbrane

Strukturu sistema odbrane, kao dela sistema nacionalne bezbednosti, čine organi zakonodavne i izvršne vlasti Republike Srbije, Vojska Srbije, civilna odbrana i drugi subjekti značajni za odbranu. Organi zakonodavne i izvršne vlasti Republike Srbije u okviru svojih redovnih nadležnosti i odgovornosti propisanih Ustavom i zakonom upravljaju sistemom odbrane i obezbeđuju pretpostavke za stabilno funkcionisanje sistema odbrane Republike Srbije, kako u miru tako i u ratnom i vanrednom stanju.

Vojska Srbije brani zemlju od oružanog ugrožavanja spolja i izvršava i druge misije i zadatke u skladu sa Ustavom, zakonom i principima međunarodnog prava koji regulišu upotrebu sile. Misije i zadatke Vojske definiše Narodna skupština Republike Srbije u skladu sa Ustavom i

¹⁰ Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Beograd, april 2009str.46

na osnovu neotuđivog prava Republike Srbije na individualnu i kolektivnu odbranu, saglasno članu 51. Povelje UN i osnovnim principima međunarodnog prava koji regulišu upotrebu sile.

Misija Vojske Srbije:

odbrana Republike Srbije od oružanog ugrožavanja spolja;

učesće u izgradnji i očuvanju mira u region i svetu, i

podrška civilnim vlastima u suprotstavljanju pretnjama bezbednosti.

Dodeljene misije Vojska Srbije realizuje izvršavanjem zadataka. Odbrana Republike Srbije od oružanog ugrožavanja spolja realizuje se kroz odvracanje od oružanog ugrožavanja, odbranu teritorije i odbranu vazdušnog prostora. Učesće u izgradnji i očuvanju mira u regionu i svetu realizuje se učesćem u međunarodnoj vojnoj saradnji i učesćem u multinacionalnim operacijama. Podrška civilnim vlastima u suprotstavljanju pretnjama bezbednosti realizuje se kroz pomoć civilnim vlastima u suprotstavljanju unutrašnjem ugrožavanju bezbednosti, terorizmu, separatizmu i organizovanom kriminalu i kroz pomoć civilnim vlastima u slučaju prirodnih nepogoda i tehničkih i tehnoloških i drugih nesreća. Vojska obavlja i druge zadatke, na osnovu odluke Narodne skupštine Republike Srbije.¹¹ Vojska se organizuje na strategijskom, operativnom i taktičkom nivou u komande, jedinice i ustanove. Osnove organizacijske strukture i brojna veličina Vojske određuju se u zavisnosti od procene ugroženosti bezbednosti Republike Srbije, dodeljenih misija i zadataka, raspoloživih resursa i usvojenih standarda.

Vojska Srbije sastoji se od stalnog i rezervnog sastava. Vojska Srbije razvija sopstvene sisteme obuke i logistike i oslanja se na raspoložive resurse države. Civilna odbrana je deo jedinstvenog sistema odbrane. Organizuje se na nivou Republike Srbije, autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave.

Misije civilne odbrane su:

obezbeđivanje pretpostavki za funkcionisanje sistema odbrane,

zaštita i spasavanje, i

¹¹ Mr Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011, strana 116.

učesće u međunarodnim operacijama zaštite i spasavanja.

Obezbeđivanje pretpostavki za funkcionisanje sistema odbrane realizuje se kroz sledeće zadatke: pripremu državnih organa, organa državne uprave, organa autonomnih pokrajina, organa jedinica lokalne samouprave, privrednih društava i drugih pravnih lica za funkcionisanje u miru i u ratnom i vanrednom stanju; obezbeđivanje uslova za život i rad građana u miru i u ratnom i vanrednom stanju; obrazovanje i odbrambeno osposobljavanje građana i koordinaciju aktivnosti sa ostalim institucijama značajnim za odbranu.

Zaštita i spasavanje realizuju se kroz osmatranje i obaveštavanje, zaštitu i spasavanje ljudi, zaštitu i sklanjanje materijalnih dobara i očuvanje životne sredine. Nosioци realizacije zadataka zaštite i spasavanja su snage civilne zaštite. U aktivnostima zaštite i spasavanja angažuju se i jedinice Vojske Srbije pod uslovima propisanim zakonom. Učesće u međunarodnim operacijama zaštite i spasavanja ostvaruje se na osnovu međunarodnih i bilateralnih ugovora i sporazuma, kao i u skladu sa ukazanom potrebom za otklanjanje posledica prirodnih i tehničkih i tehnoloških katastrofa.

Civilna odbrana realizuje i druge zadatke na osnovu odluka zakonodavnih i izvršnih organa vlasti Republike Srbije, autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave. Drugi subjekti značajni za odbranu Republike Srbije su institucije koje se bave poslovima iz oblasti diplomatije, bezbednosti, ekonomije, obrazovanja, zdravstva, nauke i informisanja, kao i pravna lica čija delatnost doprinosi funkcionisanju sistema odbrane. Nosioци poslova i delatnosti od značaja za odbranu obavljaju zadatke u koordinaciji sa subjektima sistema odbrane, u skladu sa zakonom.

6. OBAVEŠTAJNO – BEZBEDNOSNI SISTEM

Svaka savremena država nastoji da prikrije vlastite, a sazna tuđe (prijateljske i neprijateljske) tajne namere. U tom smislu, isprepletenost i različitost interesa u međunarodnim odnosima, a posebno tajnovitost strategije njihovog ostvarivanja u svakoj državi, uslovljava obaveštajnu i kontraobaveštajnu delatnost. U tom procesu obaveštajne službe imaju poseban značaj. Termin obaveštajna služba u svakodnevnoj upotrebi ima dvojako značenje: 1) pod njim se podrazumeva delatnost usmerena ka prikupljanju posebno čuvanih podataka o institucijama drugih zemalja ili sopstvenim unutrašnjim protivnicima koji deluju tajno i 2) to je posebna državna organizacija koja takve podatke prikuplja. Prema tome, termin obaveštajna služba se podjednako odnosi na delatnost i organizaciju koja se njome bavi, čineći tako njihovo jedinstvo.

¹² Obaveštajna služba se danas definiše kao specijalizovana, relativno samostalna institucija državnog aparata, ovlašćena da legalnim, ali i tajnim sredstvima i metodama, prikuplja značajne obaveštajne podatke i informacije o drugim državama ili njenim institucijama i mogućim unutrašnjim protivnicima sopstvene države, potrebne za vođenje politike zemlje i preduzimanje drugih postupaka u miru i u ratu i da sopstvenom aktivnošću, samostalno ili u saradnji sa drugim državnim organima, sprovodi deo državnih i politički ciljeva zemlje. Iz pojma obaveštajna služba, proističe da su:

- 1) obaveštajne službe državne organizacije i da su sastavni deo države;
- 2) obaveštajnom službom rukovodi najuži politički vrh zemlje (šef države, savet ministara, komisija parlamenta i dr.);
- 3) da su relativno samostalne u odnosu na druge strukture državnog aparata;
- 4) da legalnim, ali i tajnim sredstvima i metodama prikupljaju potrebne podatke i
- 5) da su zakonom ovlašćene za realizaciju svoje delatnosti.

¹² Андреја, Увод у државну безбедност, ВШУП, Београд, 2000.

6.1. Podela obaveštajnih službi

Obaveštajne službe se mogu podeliti na više načina: prema mestu u državnoj organizaciji – na centralne i resorne, prema nazivu – na vojne i civilne, prema vrsti delatnosti – na opšte i specijalizovane i prema blokovskoj podeljenosti – na nacionalne i nadnacionalne. Danas u svakoj razvijenoj zemlji postoji veći broj manje ili više samostalnih organizacija, koje su međusobno povezane i jedinstveno rukovođene, a čine obaveštajni sistem zemlje. Međutim, zbog naglašenosti njihove zaštite, odnosno bezbednosne funkcije, često se nazivaju i obaveštajno-bezbednosni sistem.

U načelu, jedna služba je glavna, ima univerzalni karakter i naziva se centralna obaveštajna služba. Ona ima vodeće mesto i strategijskog je značaja. Ostale su uže specijalizovane i namenjene su za pribavljanje informacija iz pojedinih oblasti od interesa za državu, pa su kao takve ugrađene u državne resore (odbranu, spoljnu politiku, ekonomiju, unutrašnje poslove i sl.) i nazivaju se resorne obaveštajne službe.

Bez obzira na metodološku podelu, danas u mnogim zemljama sveta postoje sledeće vrste obaveštajnih službi:

centralna obaveštajna služba;

vojnoobaveštajna služba;

obaveštajna služba Ministarstva inostranih poslova;

ekonomska obaveštajna služba;

nuklearna obaveštajna služba i

nadnacionalna obaveštajna služba.¹³

¹³ Prof dr. Ljubomir Stajić: Osnovi sistema bezbednosti, Beograd 2008, strana 223.

VOA

Vojno-obaveštajna agencija prikuplja, analizira, procenjuje i dostavlja podatke i informacije o potencijalnim i realnim opasnostima, aktivnostima, planovima, ili namerama stranih država i njenih oružanih snaga, međunarodnih i stranih organizacija, grupa i pojedinaca, usmerenih protiv Vojske, Ministarstva odbrane, suvereniteta, teritorijalnog integriteta i odbrane zemlje. Podaci i informacije su vojnog, vojno-političkog, vojno-ekonomskog ili naučno-tehnološkog karaktera.

U okviru svoje nadležnosti, Agencija:

organizuje i vrši bezbednosnu zaštitu ustanova i objekata Vojske i države u inostranstvu, pripadnika Vojske i Ministarstva odbrane u inostranstvu, kao i lica koja su službeno upućena u inostranstvo, a zbog svoje delatnosti imaju pristup podacima koji predstavljaju državnu ili vojnu tajnu;

- vrši bezbednosnu i kontraobaveštajnu zaštitu svojih organa i pripadnika;

obezbeđuje svoje snage, organe, pripadnike i objekte od protivpravnih radnji i pretnji;

prikupljene informacije obrađuje, proverava, sređuje, procenjuje i štiti od neovlašćenog davanja, menjanja, korišćenja, gubitka ili uništavanja;

osniva svoje organizacione strukture neophodne za izvršavanje obaveštajnih poslova i za zaštitu svojih saradnika;

štiti opremu i sredstva koja koristi u radu od neovlašćenog pristupa;

pribavlja, razvija i eksploatiše, uz sopstvene licence i certifikate, informacijske sisteme, sisteme veza i sisteme za prenos podataka, kao i sredstva za zaštitu informacija od odliva tehničkim kanalima;

organizuje specijalističke kurseve i centre za obuku svojih pripadnika, vrši naučna istraživanja, formira arhive i objavljuje sopstvena izdanja i

dostavlja informacije i izveštaje o svom radu.

Organizacija VOA sastoji se od upravnog i izvršnog dela, a organizovana je na savremenim principima i u skladu sa svetskim standardima. Misija - Obaveštajna podrška državnog rukovodstva Republike Srbije i Vojske Srbije, kao i njihovih pripadnika, u zemlji i inostranstvu. Ciljevi - Osnovni ciljevi koji se postavljaju pred VOA: sprečavanje iznenađenja i obezbeđenje podataka o bezbednosnoj situaciji u bližem i širem okruženju, sa težištem na otkrivanju i praćenju snaga i namera potencijalnog neprijatelja, terorističkih i ekstremističkih snaga, te prikupljanju drugih podataka o vojnim, političkim i ekonomskim aktivnostima koji mogu biti od uticaja na bezbednost zemlje.

BIA

Bezbednosno-informativna agencija obavlja poslove koji se odnose na: zaštitu bezbednosti Republike Srbije i otkrivanje i sprečavanje delatnosti usmerenih ka podrivanju ili rušenju Ustavom utvrđenog poretka Republike Srbije; istraživanje, prikupljanje, obradu i procenu bezbednosno-obaveštajnih podataka i saznanja od značaja za bezbednost Republike Srbije i informisanje nadležnih državnih organa o tim podacima, kao i druge poslove određene zakonom. Radom Agencije rukovodi direktor koga postavlja i razrešava Vlada. U Agenciji se obrazuju posebne organizacione jedinice za obavljanje bezbednosnih poslova iz njenog delokruga.

Agencija u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti primenjuje odgovarajuće operativne metode, mere i radnje, kao i odgovarajuća operativno-tehnička sredstva kojima se obezbeđuje prikupljanje podataka i obaveštenja radi otklanjanja i sprečavanja delatnosti usmerenih ka podrivanju ili rušenju Ustavom utvrđenog poretka, ugrožavanju bezbednosti u zemlji i, u vezi s tim, preduzima druge potrebne mere i radnje na osnovu zakona i propisa donetih u skladu sa zakonom. Odluku o primeni mera i metoda donosi direktor Agencija ili lice koje on ovlasti. Pripadnici Agencije raspoređeni u posebne organizacione jedinice u otkrivanju, praćenju, dokumentovanju, sprečavanju, suzbijanju i presecanju delatnosti organizacija i lica usmerenih ka vršenju organizovanog kriminala i krivičnih dela sa elementom inostranosti, unutrašnjeg i međunarodnog terorizma i najtežih oblika krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava

i protiv Ustavom utvrđenog poretka i bezbednosti Republike, primenjuju ovlašćenja, kao i ovlašćena službena lica ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove.

Savet za državnu bezbednost je radno telo Vlade Republike Srbije, koje čine predsednik, zamenik i deset članova i u čijem delokrugu je da: utvrđuju prioritete državne bezbednosti i, s tim u vezi, razmatra programsku orijentaciju BIA i predloga drugih akata od značaja za državnu bezbednost, kao i stanje u ovoj oblasti, i probleme uočene u radu Agencije; usmerava rad Agencije i saradnju koju Agencija ostvaruje sa nadležnim državnim organima, telima i službama u zemlji i inostranstvu; upravlja kriznim situacijama i nalaže mere za suprotstavljanje aktima terorizma; kontroliše zakonitost rada Agencije, naročito sa gledišta poštovanja ljudskih prava i metoda i sredstava, odnosno mera i radnji koje Agencija preduzima u obavljanju poslova iz ovog delokruga i u pogledu utroška sredstava za rad Agencije.¹⁴

VBA

Vojno-bezbednosna agencija:

- otkriva, prati, sprečava, suzbija i preseca obaveštajne i druge delatnosti stranih službi, organizacija i lica usmerenih protiv Vojske i Ministarstva odbrane;
- otkriva, prati, sprečava, suzbija i preseca unutrašnji i međunarodni terorizam i subverzivne aktivnosti usmerene protiv komandi, jedinica i ustanova Vojske i Ministarstva odbrane i otkriva, istražuje i dokumentuje krivična dela iz nadležnosti vojnih sudova, kao što su: krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti zemlje, protiv čovečnosti i međunarodnog prava i najteža krivična dela sa elementima organizovanog kriminala.¹⁵

¹⁴ Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011, strana 121

¹⁵ Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011, strana 151

U okviru svoje nadležnosti, Agencija:

- vrši bezbednosnu i kontraobaveštajnu zaštitu komandi, jedinica i ustanova Vojske i Ministarstva odbrane;
- vrši kontraobaveštajnu zaštitu najviših vojnih rukovodilaca Ministarstva odbrane;

organizuje i vrši preventivni bezbednosni rad u komandama, jedinicama i ustanovama

- prikupljene informacije obrađuje, proverava, sređuje, procenjuje i štiti od neovlašćenog otkrivanja, davanja, menjanja, korišćenja, gubitka ili uništavanja; obezbeđuje i štiti svoje snage, organe, pripadnike i objekte od protivpravnih radnji i pretnji;
- štiti opremu i sredstva koja koristi u radu od neovlašćenog pristupa; primenjuje i kontroliše primenu mere zaštite podataka koji predstavljaju državnu, službenu ili vojnu tajnu u Vojsci i Ministarstvu odbrane;
- vrši bezbednosne provere lica za prijem na rad i raspoređivanje dužnosti u Vojsci i Ministarstvu odbrane; vrši bezbednosnu proveru lica koja treba da budu primljena na rad u Agenciji i lica koja saraduju sa službom; organizuje specijalističke kurseve i centre za obuku svojih pripadnika, vrši naučna istraživanja, formira arhive i objavljuje sopstvena izdanja i dostavlja informacije i izveštaje o svom radu.¹⁶

¹⁶ Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011, strana 134.

ZAKLJUČAK

Strategija sistema bezbednosti predstavlja izraz saglasnosti relevantnih političkih činilaca, državnih institucija, organizacija civilnog društva i građana pri utvrđivanju opšteg pristupa i načina ostvarivanja zaštite nacionalnih interesa, u skladu sa aktuelnim i procenjenim izazovima, rizicima i pretnjama Republike Srbije. Strategija je zasnovana na savremenim teorijskim saznanjima u oblastima bezbednosti, nacionalnim iskustvima i bezbednosnim potrebama društva, kao i iskustvima drugih država u kreiranju sistema nacionalne bezbednosti i rešavanju rizika i pretnji bezbednosti.

Strategija bezbednosti je document kojim se javnost transparentno stavlja na uvid ključna strateška opredeljenja u jačanju nacionalne bezbednosti i izražavanja opredeljenosti Republike Srbije da aktivno doprinosi i izgradnji i unapređenju regionalne i globalne bezbednosti. Savremena društvena kretanja su obeležena dinamičnim promenama u međunarodnim odnosima, koji nagoveštavaju, da će se pored postojećih pojaviti i novi izazovi, rizici i pretnje bezbednosti, na koje je potrebno pravovremeno i adekvatno reagovati. Zbog toga strategiju nacionalne bezbednosti treba blagovremeno prilagođavati uslovima u kojima se implementira, u funkciji zaštite nacionalnih interesa.

Sprovođenje u delo stavova sadržanih u strategiji zahteva, kordinirano angažovanje svih društvenih organa i drugih subjekata koji se bave poslovima bezbednosti. Na taj način se ostvaruje potpuno integrisano funkcionisanje sistema nacionalne bezbednosti Republike Srbije. Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije je polazni document u kojem su date osnove za uređenje bezbednosti države, kroz delatnosti na svim nivoima organizovanja društva. Ona predstavlja osnovu za izgradnju strategije spoljne politike, strategije ekonomskog razvoja, strategije odbrane, strategije unutrašnje bezbednosti, i strategije u drugim oblastima života.

On predstavlja dinamičan document i njegovo stalno unapređenje i prilagođavanje je Trajan zadatak nadležnih državnih organa. Podrška javnosti i društvenih institucija je bitan preduslov za ostvarivanje visokog stepena mobilnosti i raspoloživih resursa i kordinacija rada državnih radi ostvarivanja strateških ciljeva politike nacionalne bezbednosti, a time i pretpostavke delotvornosti ove strategije i svih strateških dokumenata.

O pojmovima „bezbednost“ i „sistem nacionalne bezbednosti“, ne postoji jedinstven stav. Pitanje „tačne“ definicije bezbednosti i izgradnje jednog „suštinski potvrđenog koncepta“ u oblasti bezbednosti, pre svega, jeste pitanje o definicijama i teorijskim konstrukcijama koje su manje ili više korisne ili značajne, ali koje ne mogu da budu ni potpuno tačne ni potpuno netačne. U sistemu nacionalne bezbednosti ulazne veličine su najčešće informacije o bezbednosno bitnim uticajima iz okruženja, koji mogu biti povoljni ili nepovoljni po bezbednost države, nekog njenog dela ili određene aktivnosti. Izlazne veličine su reakcije sistema ili njegovih pojedinih delova. Na primer, postojanje teritorijalnog spora sa susednom državom i pogoršanje diplomatskih odnosa s njom ukazuje na postojanje kriznog potencijala u bilateralnim odnosima. Sistem nacionalne bezbednosti, u kojem ga mi danas poznajemo, nastao je razvojem nacionalnih država i kapitalističkog načina proizvodnje. Savet je telo Republike Srbije koje obavlja određene poslove i zadatke iz oblasti nacionalne bezbednosti.

LITERATURA:

Prof dr. Ljubomir Stajić: Osnovi sistema bezbednosti, Beograd 2008.

Prof. dr. Mitović, R. Ljubiša: Opšta sociologija, Beograd, 2003.

Dr Ljubomir Stajić, Mr Saša Mijalković i Svetlana Stanarević, Bezbednosna kultura, Beograd 2004.

Mr Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011

Radović, dr Tomislav. Osnovi bezbednosti. Niš: Visoka škola strukovnih studija za kriminalistiku i bezbednost, 2011.

Keković, Zoran, Sistemi Bezbednosti, Beograd, Fakultet bezbednosti, 2009

Dr Stajić Ljubomir, Osnovi Bezbednosti. Beograd: Fakultet civilne odbrane, 2005

Љубомир С., Основи безбедности, Београд: Полицијска академија, 2003.

Савић, Андреја, Увод у државну безбедност, ВШУП, Београд, 2000.

Ostojić Momir, Priručnik za predmet: Uvod u Bezbednost, Beograd 2011

